

Izrada članaka s višejezičnim odrednicama u *Savremenom slovenačkom rečniku skraćenica (Slovar krajšav)*: primer engleskih i italijanskih rečničkih odrednica

Mojca Kompara Lukančič
 <https://orcid.org/0000-0003-2368-4161>

Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem, Fakulteta za varnostne vede (Slovenija)

mojca.kompara@um.si

Sažetak

U radu se predstavlja proces izrade rečničkih članaka s višejezičnim odrednicama u budućem rečniku *Slovar krajšav* ('Savremeni slovenački rečnik skraćenica'). Fokus se usmerava na proces izrade engleskih i italijanskih odrednica, dok ostali jezici — njih preko dvadeset, uključujući nemački, francuski, te španski — ostaju izvan okvira rada. Izradu rečnika finansira Javna agencija za naučnoistraživačku i inovacijsku delatnost Republike Slovenije, a njegovo objavljivanje očekuje se početkom 2025. godine. Uz *Slovenski slovar krajšav* 'Slovenački rečnik skraćenica' iz 2023. godine, data publikacija predstavlja pionirski rad u izradi rečnika u Sloveniji, kao prvi savremeni rečnik ovog tipa. Rađen je po uzoru na odgovarajuće specijalizovane rečnike s engleskim jezikom, te po uzoru na ustaljenu praksu primenjivanu pri izradi dvojezičnih rečnika, nadovezujući se na sistem koji je prethodno ustanovljen u sestrinskoj publikaciji iz 2023. godine. Na primeru rečničkih članaka s engleskim i italijanskim skraćenicama, u radu se najpre daje uvid u postupak izrade rečnika, da bi se zatim težište prenelo na predstavljanje njegove mikrostrukture, dajući osvrt na neke od glavnih izazova u izradi višejezičnih rečničkih članaka.

Ključne reči: skraćenice, slovenački jezik, italijanski jezik, engleski jezik, rečnik.

Abstract

The paper presents the process of compiling dictionary entries with multilingual headwords for the forthcoming *Slovar krajšav* ('Contemporary Slovene Dictionary of Abbreviations'). The focus is placed on the creation of English and Italian headwords, while other languages — over twenty in total, including German, French, and Spanish — are beyond the scope of this study. The dictionary is funded by the Public Agency for Research and Innovation of the Republic of Slovenia, with its publication expected in early 2025. Alongside the *Slovenski slovar krajšav* ('Slovenian Dictionary of Abbreviations') published in 2023, this publication represents a pioneering effort in Slovenian lexicography as the first contemporary dictionary of its kind. It is modeled after specialized English-language dictionaries and follows established practices applied in the development of bilingual dictionaries, building on the system established in the 2023 sister publication. Using dictionary entries for English and Italian abbreviations as examples, the paper first provides an overview of the dictionary compilation process. It then shifts focus to the presentation of its microstructure, highlighting some of the main challenges in creating multilingual dictionary entries.

Keywords: abbreviations, Slovene language, Italian language, English language, dictionary.

1. Uvod

U literaturi je u više navrata isticano da se skraćenice — grupisane, spojena i objedinjena početna slova (KOMPARA LUKANČIČ 2018) — javljaju brzo i naglo u svakome jeziku (KOMPARA LUKANČIČ 2009; 2010; 2017; 2018), te da ih je zbog toga teško sistemski prikupiti, popisati i uneti u opšte, dvojezične, terminološke ili, pak, pravopisne rečnike (KOMPARA LUKANČIČ 2009). S obzirom na to da se pojedine skraćenice u opštem jeziku zadržavaju

relativno kratko (npr. *kovid*, *SARS* i sl.), ili su neke u upotrebi toliko dugo da se više ne prepoznaju kao skraćenice (npr. *radar*), nije lako doneti jedinstvenu i konačnu odluku o tome koje bi skraćenice trebalo uneti u rečnik i leksikografski ih obraditi. Na isti način, s obzirom na pomenuti nepredvidljiv životni vek skraćenica, otvoreno je pitanje, i dalje podložno raspravama, koje su odgovarajuće strategije i/ili metodologija na osnovu kojih bi se određena skraćenica uvrstila u kakav rečnik. Ovo se stanje može ilustrovati na primeru skraćenica za

političke stranke (u našem slučaju skraćenice za političke partije u Republici Sloveniji), kao što su *LDS*, *PS*, *SDS* i sl. Naime, dok su pojedine skraćenice (npr. *SDS*), prisutne u slovenačkom jeziku više od trideset godina, neke su se (kao što je slučaj sa skraćenicom *LDS*) u optičaju zadržale dvadesetak godina i u ovome se trenutku više ne koriste; istovremeno, skraćenice kao što je *PS* koristile su se tek nekoliko godina, te ih danas u upotrebi uopšte nema.

M. Kompara Lukančič (2009) ističe da su, u slovenačkom jeziku, skraćenice pojava s tendencijom velikog rasta. Dijahronijska istraživanja ove autorke potvrđuju da se skraćenice sve više uključuju u rečnike, na primer, uz pravopisni priručnik slovenačkog jezika, ali ne u dovoljnoj meri (KOMPARA LUKANČIČ 2009; 2018), što govori o neophodnosti sastavljanja odgovarajućeg savremenog specijalizovanog rečnika skraćenica u slovenačkom jeziku. Potreba za izradom ovakvog rečnika temeljno se potkrepljuje i u autorkinoj monografiji (KOMPARA LUKANČIČ 2018), koja se bavi sinhronijskim i dijahronijskim statusom skraćenica u slovenačkom jeziku, pružajući uz to pregled i analizu referentnih izvora, kao i položajem i obradom skraćenica u pravopisnim i opštim rečnicima slovenačkog jezika, te dvojezičnim rečnicima sa slovenačkim. Polazna tvrdnja o neophodnosti izrade savremenog slovenačkog rečnika skraćenica podupire se i primerima takvih rečnika za druge jezike, pre svega rečnika skraćenica engleskog jezika, za koji je, sasvim očekivano, objavljen najveći broj rečnika ovoga tipa (KOMPARA LUKANČIČ 2009). Zamisao koju je autorka iznela sastoji se u tome da se izradi savremen rečnik skraćenica za slovenački jezik, ponajpre rečnik koji bi se strukturom i sadržajem mogao uporediti s postojećim rečnicima skraćenica drugih jezika, pre svega engleskoga (PAXTON 1983; DE SOLA 1986; FERGUSSON 2000), francuskog (FAUDOUAS 1990; MURITH – BOCABEILLE 1992), nemačkog (KOBLSCHKE 1983; STEINHAEUER 2005), zatim italijanskoga (MALOSSINI 1999; RIGHINI 2001), španskog (GALENDE 1997; 2001), kao i s rečnicima ostalih jezika (v. KOMPARA LUKANČIČ 2010; 2015; 2017; 2020; 2023).

2. Rečnici skraćenica slovenačkog jezika: kratak istorijat

Pitanjem skraćenica u slovenačkom jeziku sveobuhvatno su se bavili i detaljno ga razmatrali M. Kompara Lukančič (2009; 2017; 2018; 2023), N. Logar (2005), T. Verovnik i N. Logar (2006), T. Verovnik (2018) i G. Tonin (2023). Iako odgovarajući rečnik savremenih skraćenica u slovenačkom jeziku još uvek nije dostupan (up. KOMPARA LUKANČIČ 2018), moguće je izdvojiti dva postojeća — ali u ovome trenutku krajnje zastarela — rečnika skraćenica. U pitanju su *Kratice* (ŽUPANČIČ 1948) i *Rečnik jugoslovenskih skraćenica* (ZIDAR 1971). Na njih se nadovezuju dva novija projekta izrade elek-

tronskih rečnika, koji su rezultirali objavljivanjem svojevrsnih „oglednih” rečnika: *Slovarček krajšav* (KOMPARA LUKANČIČ 2006) i *Slovar krajšav* (KOMPARA LUKANČIČ 2011). Potonji rečnici opširno su analizirani (v. KOMPARA LUKANČIČ 2018) i ocenjeni kao primeri dobre prakse, te, samim tim, mogu poslužiti kao primerena polazna tačka za izradu dela *Slovar krajšav* (‘Savremeni slovenački rečnik skraćenica’, u daljem tekstu SSRS), čiji proces sastavljanja prikazujemo u središnjem delu ovog rada (v. odeljak 4).

Prvi ogledni rečnik — *Slovarček krajšav* (KOMPARA LUKANČIČ 2006) — proistekao je iz autorkinog studijskog istraživačkog rada na osnovnim akademskim studijama, pa je, shodno tome, sastavljen oslanjajući se na skromnije leksikografske veštine i bez poznavanja odgovarajućih teorijskih postavki, pojmova i struktura. Ovaj rečnik obuhvata preko 6.000 ručno prikupljenih skraćenica i njihovih punih oblika na slovenačkom i stranim jezicima. Među odrednicama na stranim jezicima unete su skraćenice na, pre svega, engleskom, italijanskom, nemačkom, španskom, latinskom, francuskom, ali, sporadično, i na nekim drugim jezicima, s tim što su zabeleženi njihovi ekvivalenti u slovenačkom jeziku. U *Izvodu 1* nalazi se prikaz leksikografske obrade jednoga rečničkog članka:

B 1. zakon o ratifikaciji bilateralnoga međunarodnoga sporazuma
2. borum: kemijski simbol za bor 3. byte: neformalni znak za enoto bajt 4. lat.: bacillus: kratica za bacil 5. glasbena oznaka: bass: pevski glas 6. it.: beato: blaženi 7. v. atomski fiziki oznaka za barn

Izvod 1. Leksikografska obrada skraćenice B.

Kao što je prikazano u *Izvodu 1*, rečnički članak relativno je jednostavan. Sastoji se od skraćenice na mestu odrednice, u ovome slučaju *B* (podebljanim slogom), koju prate numerisana značenja (npr. *1.*) na nekoliko stranih jezika, s oznakom jezika u skraćenom vidu (npr. *it.*), kao i puni oblici odredničke skraćenice i njihov prevod na slovenački jezik (npr. *6. it.: beato: blaženi*). Štaviše, kako se može videti u *Izvodu 1*, u rečničkom članku nalaze se kako značenja slovenačkih skraćenica (npr. *zakon o ratifikaciji bilateralnog međunarodnog sporazuma*), tako i značenja i puni oblici stranih skraćenica, kao što je *beato*, pri čemu su neki dati kao dodatne informacije. Autorka ovoga rečnika u skorijoj je literaturi (KOMPARA LUKANČIČ 2023), koja je nastala dugi niz godina posle objave oglednog rečnika, istakla kako smatra da bi se mogao napraviti niz izmena u ovom rečniku ne bi li se on poboljšao. Među izmenama autorka navodi da bi se mogao primeniti, pre svega, abecedni redosled punih oblika skraćenica unutar istoga rečničkog članka; zatim bi bilo potrebno proveriti i ujednačiti prevode (i ekvivalente) punih oblika na slovenački jezik, ali isto tako i dodati odgovarajuće unakrsne uputnice među rečničkim člancima, enciklopedijske podatke, kao i kva-

lifikatore domena upotrebe. Konačno, kako bi značenja skraćenica bila preglednija za korisnika, autorka je takođe istakla da bi valjalo dodati nekakve posebne simbole, kao što je to učinjeno u SSRS (v. odeljke 4.1–4.2).

Iz drugog relativno novijeg projekta leksikografske obrade skraćenica proistekao je ogledni rečnik *Slovar krajšav* (KOMPARA LUKANČIČ 2011). Ovaj rečnik automatski je izrađen tako što su skraćenice i njihovi puni oblici automatski ekscerpirani iz odgovarajućeg elektronskog korpusa pomoću algoritma za automatsko prepoznavanje skraćenica i punih oblika u elektronskim tekstovima (up. KOMPARA LUKANČIČ 2009; 2010; 2017; 2018). Naime, parovi skraćenica s punim oblicima ekscerpirani su iz korpusa novinskih članaka, a potom su ručno provereni i overeni nakon ekscerpције (KOMPARA LUKANČIČ 2010; 2017; 2018). U narednim koracima, puni su oblici lematizovani, te su dodate oznake jezika na kojima su te skraćenice (KOMPARA LUKANČIČ – HOLOZAN 2011). Ovako prikupljene skraćenice, koje čine rečničku zbirku od 2.571 članaka, besplatno su dostupne na mrežnoj stranici portala *Termania*. U okviru rečničkih članaka ovoga rečnika mogu se naći kako slovenačke, tako i strane skraćenice, ali zbirka ovih skraćenica ne sadrži prevode na slovenački jezik ili ekvivalente u slovenačkom, ni dodatne opise, niti enciklopedijske podatke.

Kako se vidi u *Izvodu 2*, strane skraćenice, u ovome slučaju engleske i italijanske skraćenice, kao i njihovi puni oblici, uneti su u rečnik. Uz puni oblik stranih skraćenica pribeležena je, u zagradama, skraćena oznaka jezika, koja je, kako smo rekli, automatski dodata (KOMPARA LUKANČIČ – HOLOZAN 2011). Takođe, kao što se dâ zaključiti iz rečničkog članka, nema prevoda punih oblika skraćenica na slovenački jezik:

AD

Architectural Digest (en)
Active Drive (en)

DOCG

Denominazione di origine controllata e garantita (it)

Izvod 2. Leksikografska obrada skraćenica AD i DOCG.

Isto tako, kao što se vidi u *Izvodu 3*, u rečnik su unete i slovenačke skraćenice. Lematizovani puni oblik u slovenačkom jeziku prati automatski pridodata skraćena oznaka u zagradi. Na osnovu *Izvoda 3*, ali i prethodnog, vidljivo je takođe da u rečničkom članku nema dodatnih informacija ili enciklopedijskih podataka:

AAS

Avtorska agencija za Slovenijo (sl)

Izvod 3. Leksikografska obrada skraćenice AAS.

Na osnovu primera rečničkih obrada iz ovih dvaju rečnika, te izvoda iz rečnika, mogu se uočiti određeni nedo-

staci u leksikografskoj obradi. To su, s jedne strane, nedoslednost u strukturi, sadržaju i prelomu, tj. vizuelnom izgledu članaka, u ručno izrađenom oglednom rečniku *Slovarček krajšav* (KOMPARA LUKANČIČ 2006), koji zahteva dalju i dodatnu obradu; s druge strane, nedostatak predstavlja relativno mali broj rečničkih članaka u automatski sastavljenom rečniku *Slovar krajšav* (KOMPARA LUKANČIČ 2011); u njegove nedostatke ulaze i pitanja u vezi sa sadržinskim sastavom ovog rečnika, pre svega odsustvo prevoda punih oblika skraćenica. Ova dva opisana ogledna rečnika ujedno predstavljaju temelj za izradu osnovnog rečnika slovenačkih skraćenica — *Slovenski slovar krajšav* ('Slovenački rečnik skraćenica' u daljem tekstu SSK 2023), dela koje pruža uvid u skraćenice u savremenom slovenačkom jeziku (v. odeljak 3), kao i temelj za izradu SSRS (v. odeljak 4).

3. Prvi slovenački rečnik skraćenica — *Slovenski slovar krajšav* (SSK)

Prethodno opisani rečnici poslužili su kao polazna tačka za izradu SSK (2023), koji obuhvata 3.400 abecedno poređanih rečničkih članaka sa skraćeničkim odrednicama, kao i preko 4.000 punih oblika tih odrednica. Rečnik je izrađen pomoću algoritma za automatsko prepoznavanje skraćenica i njihovih punih oblika u elektronskim tekstovima, kao i pomoću algoritma za prepoznavanje jezika i lematizaciju. U poslednjoj fazi izrade, skraćenice su prikupljane i ručno. U rečniku se nalaze parovi skraćenica s punim oblikom koji pokrivaju kako skraćenice iz opšteg jezika, tako i skraćenice iz različitih stručnih oblasti. Drugim rečima, rečnik tako beleži opšte skraćenice (za države, valute, dane u nedelji itd.), ali i terminološke skraćenice iz oblasti medicine, vojske, ekonomije itd. Publikacija je objavljena 2023. godine u papirnoj verziji zahvaljujući sredstvima Javne agencije za naučnoistraživačku i inovacijsku delatnost Republike Slovenije, a od 2025. godine biće dostupna na mrežnim stranicama portala *Termania*. Kao što to ilustruje *Izvod 4*, SSK (2023) odlikuje izrazito jednostavna mikrostruktura rečničkog članka. Tako u ovom rečniku skraćeničku odrednicu slede abecedno poređani njeni puni oblici, tj. odelita značenja. Po potrebi, uneti su i dodatni podaci. U rečničkom članku nisu, međutim, prisutni kvalifikatori domena upotrebe:

A

adenin

alt; pevski glas → a

amper

as; igralna karta

masno število

Izvod 4. Leksikografska obrada skraćenice A.

U slučaju da jedan puni oblik ima dve skraćenice ili više njih, uključene su, kao što se može videti u *Izvodima* 4 i 5, i uputnice na odrednice odgovarajućih rečničkih članka:

a

alt; pevski glas → A

Izvod 5. Leksikografska obrada skraćenice a.

SSK (2023) nije rečnik opisnog tipa, ali se nakon jedinog broja punih oblika u njemu ipak daju dodatna objašnjenja, npr. *pevski glas*, *denarna enota Albanije* (up. *Izvode* 4, 5 i 6).

ALL

lek; denarna enota Albanije

Izvod 6. Leksikografska obrada skraćenice ALL.

U slučajevima kad je skraćenica pozajmljenica (npr. *adj.*), a njen puni oblik skraćenice na slovenačkom predstavlja reč stranog porekla (*adjektiv*), s tim što postoji domaća zamena kako za skraćenicu (*prid.*), tako i za pun oblik (*pridevnik*), navodi se i ta domaća zamena, te uputnica na članak skraćeničke odrednice domaćeg porekla, kao u *Izvodu* 7:

adj.

adjektiv; pridevnik → prid.

Izvod 7. Leksikografska obrada skraćenice adj.

Prema mišljenju autorke rečnika (up. KOMPARA LUKANČIČ 2023), SSK značajno doprinosi slovenačkoj leksikografskoj produkciji i zajednici, budući da pruža uvid u trenutno stanje skraćenica u slovenačkom jeziku. Ujedno, ovaj rečnik predstavlja i usputnu stanicu u izradi obimnijeg specijalizovanog rečnika skraćenica, čiji se pregled donosi u narednim odeljcima.

4. *Slovar krajšav* 'Savremeni slovenački rečnik skraćenica' (SSRS): osvrt na proces izrade

O potrebi izrade novijeg, savremenijeg, a ponajpre obuhvatnijeg specijalizovanog rečnika skraćenica, koji je u radnoj verziji nazvan kao *Savremeni slovenački rečnik skraćenica* (na slovenačkom samo kao *Slovar krajšav*, čime dobija isti naziv kao i ogledni rečnik iz 2011, v. odeljak 2), opširno se pisalo tokom poslednjih petnaest godina (KOMPARA LUKANČIČ 2009; 2010; 2011; 2017; 2018; KOMPARA LUKANČIČ – HOLOZAN 2011). Naime, rad na SSK (2023) (v. odeljak 3) rezultirao je pripremom još obimnijeg dela pod naslovom *Slovar krajšav* 'Savremeni slovenački rečnik skraćenica' (SSRS), koji donosi skraćenice na više stranih jezika s odgovarajućim punim

obicima, odnosno njihovim različitim značenjima, kao i ekvivalentima u slovenačkom ili prevodima na slovenački jezik. Napredak u izradi SSRS ostvaren je uz novčanu potporu Javne agencije za naučnoistraživačku i inovacijsku delatnost Republike Slovenije, a njegovo objavljivanje u štampanom obliku očekuje se tokom 2025. godine.

Makrostrukturu ovog rečnika sačinjava približno 10.000 abecedno poređanih rečničkih članaka s preko 30.000 punih oblika njihovih skraćeničkih odrednica, budući da se ista skraćenica može odnositi na nekoliko punih oblika. Rečnička struktura rađena je po uzoru na pomenuti *Slovenski slovar krajšav* (SSK 2023) (up. KOMPARA LUKANČIČ 2023). Građa je prikupljana uz pomoć algoritma za automatsko prepoznavanje skraćenica i njihovih punih oblika iz tekstualnih korpusa u elektronskom formatu, algoritma za prepoznavanje jezika i lematizaciju, ali je deo odrednica prikupljen i ručno. Strane skraćenice dobijene su na dva načina: najpre su one automatski izdvojene iz brojeva novinskog izvora *Delo*¹ objavljenih u petogodišnjem periodu, čime je dobijeno 60 miliona reči, da bi zatim spisak skraćenica bio dopunjen ručnim putem. U ovome radu, daje se detaljniji pregled postupka prikupljanja engleskih i italijanskih rečničkih odrednica za SSRS. U svrhe sastavljanja rečničkih članaka s odrednicama na pomenutim jezicima, analizirane su odlike rečničkih članaka u engleskim i italijanskim specijalizovanim rečnicima iste namene. Opširna analiza engleskih rečnika skraćenica do sada je sprovedena u dva navrata (KOMPARA LUKANČIČ 2009; 2023), pri čemu su istraživanjima obuhvaćeni odgovarajući engleski rečnici objavljeni u razdoblju od 1942. do 2019. godine. U nastavku predstavljamo primere dobre leksikografske prakse primenjene prilikom pripreme odrednica na engleskom i italijanskom jeziku.

Kako je već bilo reči u prethodnom radu (up. KOMPARA LUKANČIČ 2023), iz specijalizovanih rečnika ispitanih za potrebe sastavljanja rečničkih članaka sa skraćeničkim odrednicama na pomenutim jezicima u okviru izrade SSRS, preuzima se abecedni redosled punih oblika. Takvo metaleksikografsko rešenje već je primenjivano pri izradi jednog od poznatijih engleskih rečnika datog tipa (PAXTON 1983), te pri izradi dvaju ostvarenja italijanske leksikografije (up. RIGHINI 2001; MALOSSINI 1999). Međutim, ovom prilikom ne zadržava se načelo numerisanja punih oblika. Što se tiče drugih elemenata, u mikrostrukturu rečničkih članaka unete su i oznake jezika: *angl.* (sl. *angleščina* 'engleski') i *it.* (sl. *italijanščina* 'italijanski'). Osim toga, po uzoru na dva srodna leksikografska izvora — jedan starijeg (PARTRIDGE 1942) i je-

¹ U pitanju su slovenačke dnevne novine s tradicijom dugom preko šezdeset godina, koje pokrivaju sve teme iz oblasti politike, ekonomije, sporta, kulture i zabave. Čitaocima su dostupne u štampanom i u elektronskom izdanju: <<https://www.delo.si/>>. [8. 10. 2024]

dan novijeg datuma (RIGHINI 2001), članci su opremljeni dodatnim informacijama, te enciklopedijskim podacima. Takođe, saglasno načelima leksikografske obrade primenjivanim u rečnicima Dž. Pakstona (1983) i E. Riginija (2001), svoje mesto u rečničkoj mikrostrukturi našli su i kvalifikatori terminološkog domena, navedeni u skraćenom obliku u okviru zagrada, npr. (voj.) — *voj-ska*. Dalje, puni oblici koji imaju više od jedne skraćenice obrađeni su u okviru zasebnih rečničkih članaka, ali s unakrsnim uputnicama (up. PAXTON 1983). Štaviše, sledeći postupke zabeležene u dva ispitana italijanska rečnika (up. MALOSSINI 1999; RIGHINI 2001), puni oblici jedne skraćenice navode se unutar istog rečničkog članka, za razliku od, primera radi, rešenja za koje su se leksikografi odlučili prilikom izrade odgovarajućeg engleskog rečnika skraćenica u oblasti medicine (HEISTER 1989), u kome se svaki pun oblik daje unutar zasebnog rečničkog članka. Konačno, iza punih oblika na engleskom i italijanskom stoje slovenački prevodi, a po uzoru na rečničke izvore u kojima se ti puni oblici prevode sa stranih jezika (up. BARNHART 1995; FERGUSON 2000; PAXTON 2003). Kada je reč o stanju u pregledanim italijanskim rečnicima, ono se razlikuje od izvora do izvora. Tako se u mikrostrukturu rečnika katkad uključuju prevodi stranih punih oblika (up. RIGHINI 2001), a katkad ne (up. MALOSSINI 1999).

U nastavku rada, u odvojenim pododeljcima, predstavljamo engleske (v. 4.1) i italijanske (v. 4.2) rečničke članke, budući da su skraćenice na ovim jezicima upravo najbrojnije skraćenice stranog porekla u SSRS.

4.1. Primeri rečničkih odrednica na engleskom jeziku

Rečnički članak prikazan u *Izvodu 8* pokazuje da skraćenička odrednica AA ima šest punih oblika, koji su abecedno poređani u sklopu istog rečničkog članka. Kao što se u vidi u navedenom izvodu, rečnički članak sačinjavaju: 1) odrednica; 2) oznaka jezika u skraćenom vidu (*angl.*); 3) pun oblik na engleskom jeziku (ili na nekom drugom jeziku), te 4) kvalifikator terminološkog domena, naveden u zagradama, takođe u skraćenom obliku, npr. (voj.) za područje vojne terminologije. *Izvod 8* ilustruje i upotrebu posebnih simbola koji se koriste unutar rečničkog članka. Naime, nakon punog oblika dolazi simbol ►, koji upućuje na doslovan i/ili zvaničan prevod punog oblika skraćenice. Isto tako, simbol ◇ uvodi opisnu parafrazu. Potonji simbol koristi se i za kulturološki obeležene pune oblike, za koje se, u nedostatku doslovnog prevodnog ekvivalenta, koristi odgovarajuće opisno rešenje.

AA

angl.: active adjunct (sonar) (voj.) ► aktivni pomožni (sonar)
 angl.: anti-aircraft (voj.) ► protiletalski
 it.: altezza ► višina
 it.: Alto Adige (geo.) ► Južna Tirolska
 lat.: alopecia areata (med.) ◇ bolezensko izpadanje las
 nem.: Aufklärungs-Abteilung (voj.) ► izvidniški odred

Izvod 8. Leksikografska obrada skraćenice AA.

U rečničkoj mikrostrukturi korišćeni su i drugi simboli. Na primer, simbol ○ primenjuje se ukoliko postoji skraćeni slovenački ekvivalent engleske skraćenice, npr. *odg.* kao u *Izvodu 9*. U takvim slučajevima, u sklopu odvojenih rečničkih članaka navode se i odgovarajuće unakrsne uputnice:

a

angl.: answer ► odgovor ○ *odg.*

Izvod 9. Leksikografska obrada skraćenice a.

Pažljivom korisniku rečnika može zapasti za oko prisustvo pojedinih skraćeničkih odrednica u rečniku, poput skraćenice *a.* (engl. *answer*), za koje se ne očekuje da budu u široj upotrebi u nekom drugom stranom jeziku. Takve jedinice našle su svoje mesto u SSRS, imajući u vidu da su potvrđene u različitim dvojezičnim rečnicima sa slovenačkim jezikom kao ciljnim (npr. englesko-slovenački, špansko-slovenački itd.), iz kojih je takođe ekscerpiran jedan deo ručno prikupljene građe. Naime, iako su algoritmi za automatsko izdvajanje skraćenica bili od velike pomoći prilikom prikupljanja rečničke građe, uočena je potreba za njenom dopunom, posebno vidljiva u slučaju onih skraćenica koje se ne koriste (toliko često) u novinskim tekstovima novijeg datuma da bi ih algoritam ispravno prepoznao kao takve.

Među primerima engleskih skraćenica koje imaju slovenački ekvivalent u obliku skraćenice ističu se i skraćenice iz oblasti lingvistike. Kako se zapaža u *Izvodu 10*, rečnički članak koji sadrži skraćeničku odrednicu iz te oblasti sastoji se od odrednice, oznake jezika, punog oblika na engleskom, skraćenog terminološkog kvalifikatora u zagradama, slovenačkog prevoda punog oblika i slovenačkog ekvivalenta u formi skraćenice (up. KOMPARA LUKANČIČ 2023):

adv.

angl.: adverb (lingv.) ► prislov ○ *prisl.*

Izvod 10. Leksikografska obrada skraćenice adv.

Ukoliko pun oblik ima više od jedne skraćenice, takvi slučajevi uključuju se u rečnik kao zasebne rečničke odrednice, odnosno kao uputnice za svaku skraćenicu uvedene pomoću reči *tudi* ('takođe'), kao što je to prikazano u *Izvodu 11* (up. KOMPARA LUKANČIČ 2023):

Ab

angl.: abortion; tudi ab, abor (med.) ► splav

ab

angl.: abortion; tudi Ab, abor (med.) ► splav

abor

angl.: abortion; tudi ab, Ab (med.) ► splav

Izvod 11. Leksikografska obrada skraćenica Ab, ab, abor.

Među izazovima koji su se javili pred leksikografom, ističe se i navođenje prevoda svrstanih u kategoriju doslovnih i/ili zvaničnih, koji se uvode simbolom ►, te opisni prevodi, koji se uvode simbolom ◇ (up. *Izvod 12*). Doslovni i/ili zvanični prevodi, poput *Ameriško združenje za avdiologiju*, u najvećem broju slučajeva predstavljaju prethodno prevedene engleske pune oblike koji se mogu pronaći u različitim rečnicima, bazama podataka, na mrežnim stranicama itd. U slučajevima u kojima se nije moglo doći do doslovnog ili zvaničnog prevoda nekog punog oblika izvorno na engleskom, daje se opisna parafraza, npr. *organ, ki predstavlja in združuje aktuarje Združenih držav Amerike in služi kot glas stroke o javni politiki in strokovnih vprašanjih*:

AAA

angl.: American Academy of Actuaries (ekon.) ◇ organ, ki predstavlja in združuje aktuarje Združenih držav Amerike in služi kot glas stroke o javni politiki in strokovnih vprašanjih.

angl.: American Academy of Addictionology (med.) ► Ameriško združenje za zasvojenost

angl.: American Academy of Audiology (med.) ► Ameriško združenje za avdiologiju

angl.: anti-aircraft artillery (voj.) ► protiletalska artilerija

angl.: Australian Association of Accountants (ekon.) ► Združenje računovodskih strokovnjakov iz Avstralije

Izvod 12. Leksikografska obrada skraćenice AAA.

4.2. Primeri rečničkih odrednica na italijanskom

Rečnički članci italijanskih skraćenica takođe se sastavljaju u skladu s opštom strukturom rečničkih članaka. Otvara ih odrednica, nakon čega sledi skraćena oznaka jezika (npr. *it.*), uz koju dalje stoji puni oblik na italijanskom, kao i skraćeni terminološki kvalifikator u zagradama, kao što je to slučaj s kvalifikatorom (ekon.) za skraćenice iz ekonomske terminologije. Iza punih oblika dolazi simbol ►, koji ukazuje na doslovan i/ili zvaničan prevod, te simbol ◇, koji uvodi opisnu parafrazu. U slučaju potrebe, odnosno ukoliko takav ekvivalent postoji, simbolom ○ uvodi se slovenački ekvivalent u vidu skraćenice.

Kako ilustruje *Izvod 13*, primeri u kojima isti puni oblik ima više od jedne skraćenice unose se u rečnik kao za-

sebne rečničke odrednice, u okviru posebnih članaka, te uz uputnice na svaku pojedinačnu skraćenicu. Uputnice se uvode rečju *tudi* 'takođe' (up. KOMPARA LUKANČIČ 2023). Ovaj leksikografski postupak primenjuje se kod brojnih engleskih skraćenica, te kod skraćenica preuzetih iz drugih jezika (npr. latinski), kojih je u datom leksikografskom izvoru preko dvadeset:

ad l.

lat.: ad libitum; tudi ad lib., ad libit. ► poljubno, po želji

ad lib.

lat.: ad libitum; tudi ad l., ad libit. ► poljubno, po želji

ad libit.

lat.: ad libitum; tudi ad l., ad lib. ► poljubno, po želji

Izvod 13. Leksikografska obrada skraćenica ad l., ad lib. i ad libit..

Izvod 14 ilustruje najpre upotrebu simbola ►, koji upućuje na doslovan i/ili zvaničan prevod (*vdani*). Isti izvod prikazuje i upotrebu simbola ◇, koji uvodi opisnu rečenicu ili pak pruža neku dodatnu upotrebnu napomenu (*v pismih*):

aff.it.: affezionatissimo ► *vdani* ◇ *v pismih**Izvod 14. Leksikografska obrada skraćenice aff.*

Što se tiče leksikografske obrade skraćenica koje se odnose na nazive kompanija (*Izvod 15*), njihova se obrada vrši u sklopu opisne parafraze uvedene simbolom ◇ (up. ◇ *italijanska naftna družba* 'italijanska naftna kompanija'):

Agip

it.: Azienda Generale Italiana Petroli (ekon.) ◇ italijanska naftna družba

Izvod 15. Leksikografska obrada skraćenice Agip.

Konačno, u makrostrukturu rečnika uključuju se i neke skraćenice koje više nisu u opštoj upotrebi, i to prvenstveno one koje su dugo bile deo italijanskog jezika i italijanske kulture. Kako ilustruje *Izvod 16*, mesto u rečničkoj makrostrukturi našla je i skraćenica *ALITALIA*, koja se odnosi na poznatu raniju nacionalnu avio-kompaniju, baš kao što je poznata i nekadašnja italijanska valuta *lira* itd. Nakon punog oblika na italijanskom i skraćenog terminološkog kvalifikatora, navedenog u zagradama, sledi opisna rečenica *nekdanja italijanska državna letalska družba*, koja korisnika obaveštava da je reč o nekadašnjoj italijanskoj nacionalnoj avio-kompaniji. Slična tipologija koristi se i kod rečničkih odrednica koje upućuju na nekadašnje valute:

ALITALIA

it.: Aerolinee Italiane Internazionali (let.) ◇ nekdanja italijanska državna letalska družba

Izvod 16. Leksikografska obrada skraćenice Alitalia.

Takođe, primeri ekvivalentnih slovenačkih skraćenica uvode se simbolom ○ (up. *Izvod 17*). Takvi slučajevi svojstveni su skraćenicama iz oblasti prava za koje postoji ekvivalent na slovenačkom jeziku poput, na primer, *CZ*, *US*, *RS*, *KS*. Skraćenice ovog tipa unose se u rečnik, međusobno upućene, u okviru zasebnih članaka.

C.C.

it.: Codice Civile (prav.) ► civilni zakonik ○ CZ

it.: Comitato Centrale ► Centralni komite

it.: Corte Costituzionale (prav.) ► Ustavno sodišče ○ US

it.: Corte dei Conti (prav.) ► Računsko sodišče ○ RS

it.: Corte di Cassazione (prav.) ► Kasacijsko sodišče ○ KS

Izvod 17. Leksikografska obrada skraćenice C.C.

5. Rasprava

Kao što je već istaknuto u uvodnim odeljcima, struktura SSRS osmišljena je po uzoru na prethodno objavljene SSK (2023), kao i po ugledu na poznata ostvarenja leksikografske tradicije s anglofonskog govornog područja, oslanjajući se u izvesnoj meri i na postojeće slovenačke terminološke rečnike (up. KOMPARA LUKANČIČ 2023). Saglasno praksi primenjenoj u dva engleska i italijanska rečnika istog tipa (PAXTON 1983; RIGHINI 2001), unutar rečničkog članka zadržava se abecedni redosled navođenja punih oblika skraćenica, o čemu je već govoreno kako u okviru prethodnog istraživanja (KOMPARA LUKANČIČ 2023), tako i prilikom analize pojedinačnih izvoda u ovom radu.

Struktura engleskih i italijanskih rečničkih odrednica prati istu shemu. Ona se sastoji od skraćeničke odrednice praćene skraćenom oznakom jezika, engleskim ili italijanskim punim oblikom, terminološkim kvalifikatorom (ako se skraćenica koristi u nekoj naučnoj i/ili stručnoj oblasti) u zagradama, kao i prevodom, odnosno ekvivalentom ili opisnom parafrazom na slovenačkom, uključujući i slovenačku skraćenicu, ako ona postoji. Svi elementi uvode se pomoću specijalnih simbola, koji se predstavljaju u uvodnom poglavlju rečnika, zajedno s drugim podacima o njegovoj makrostrukтури i mikrostrukтури. U uvodnom segmentu takođe se daju primeri rečničkih odrednica i pojašnjenja vezana za strukturu elemenata rečničke odrednice. U pojedine odrednice uključuju se dodatni, enciklopedijski podaci u skladu s leksikografskom obradom u specijalizovanom terminološkom rečniku skraćenica koji se upotrebljavao kao uzor u tome pogledu (PARTRIDGE 1942). Konačno, skraćeni terminološki kvalifikatori u zagradama, uputnice i puni oblici s više od jedne skraćenice uključuju se po uzoru na rečnik DŽ. Pakstona (Paxton 1983).

Isto tako, u mikrostrukтуру rečničkih članaka uključuju se i slovenački prevodi punih oblika (up. BARNHART 1995; RIGHINI 2001). Gorenavedeni primeri pokazuju da

se obrada engleskih i italijanskih rečničkih odrednica sprovodi po istom modelu. One se sastoje od odrednice podebljane masnim slogom, skraćene oznake jezika, te punih oblika. Nakon toga stoji skraćeni terminološki kvalifikator u zagradama, praćen slovenačkim ekvivalentom, koji je, radi preglednosti, obeležen posebnim simbolom. Na kraju se navodi slovenačka skraćenica ukoliko, razume se, ona postoji, a u pojedinim slučajevima uključuju se i dodatne informacije ili podaci, te unakrsne uputnice.

6. Zaključak

Rad ističe potrebu za sastavljanjem slovenačkog rečnika skraćenica, predstavljajući ujedno dosadašnje radove u sinhronijskoj i dijahronijskoj perspektivi (up. KOMPARA LUKANČIČ 2018). Najpre su predstavljena dva starija leksikografska izvora — *Kratice* (ŽUPANČIČ 1948) i *Rečnik jugoslovenskih skraćenica* (ZIDAR 1971), a potom je analizirana struktura dvaju mrežnih rečnika novijeg datuma — *Slovarček krajšav* (KOMPARA LUKANČIČ 2006) i *Slovar krajšav* (KOMPARA LUKANČIČ 2011). U nastavku rada, najpre je prikazan proces i struktura izrade SSK (2023), čiju makrostrukтуру obrazuje oko 3.400 abecedno poređanih rečničkih članaka. Središnji deo rada usmeren je ka analizi primera engleskih i italijanskih rečničkih odrednica iz budućeg SSRS. U odnosu na prethodno objavljeni SSK (2023), makrostrukтура rečnika koji je predmet datog rada trostruko je uvećana, približavajući se cifri od 10.000 abecedno poređanih rečničkih odrednica na nekoliko stranih jezika, pri čemu su najbrojnije engleske i italijanske skraćenice, kojima je posvećena posebna pažnja prilikom analize mikrostrukture rečničkih članaka. Struktura rečničkih odrednica rađena je po uzoru na prethodno objavljene slovenačke rečnike specijalizovanog tipa (KOMPARA LUKANČIČ 2006; 2011; 2023), ali i po ugledu na praksu primenjenu pri izradi niza engleskih rečnika skraćenica (up. KOMPARA LUKANČIČ 2009; 2018), te dvaju srodnih italijanskih leksikografskih izvora (up. MALOSSINI 1999; RIGHINI 2001). Primeri odabranih izvoda iz rečnika pokazuju da mikrostrukтуру rečničke odrednice sačinjavaju odrednička reč, skraćena oznaka jezika, abecedno poređani puni oblici na engleskom i italijanskom, skraćeni terminološki kvalifikatori (ako se skraćenica koristi u nekoj naučnoj i/ili stručnoj oblasti), slovenački prevodi ili ekvivalenti, kao i slovenačke skraćenice. Pored toga, objašnjena su i načela upotrebe posebnih simbola. Na osnovu pregleda datog u ovom radu, može se zaključiti da uz *Slovenski slovar krajšav* (SSK 2023), novi *Slovar krajšav* ('Savremeni slovenački rečnik skraćenica'), koji je u izradi i koji će naredne godine biti objavljen, predstavlja značajan doprinos lingvističkom proučavanju skraćenica u savremenom slovenačkom jeziku.

Literatura

- KOMPARA LUKANČIČ, Mojca (2023). Compilation of English entries in the contemporary Slovene dictionary of abbreviations. *International journal of lexicography*, 36(2), 195–210.
- KOMPARA LUKANČIČ, Mojca (2020). An overview of English dictionaries of abbreviations. *Lexikos*, 30, 171–196.
- KOMPARA LUKANČIČ, Mojca (2018). *Sinhrono-diahroni pregled krajšav v slovenskem prostoru in sestava slovarja krajšav*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze.
- KOMPARA LUKANČIČ, Mojca (2017). Zasnova novega slovarja krajšav. *Jezikoslovni zapiski*, 23(1), 77–92.
- KOMPARA LUKANČIČ, Mojca (2015). Compilation of the first Slovene contemporary dictionary of abbreviations. *Multimodal communication in the 21st century: professional and academic challenges, Procedia - Social and behavioral sciences*, 212c, 266–270.
- KOMPARA LUKANČIČ, Mojca, HOLOZAN, Peter (2011). What is needed for automatic production of simple and complex dictionary entries in the first Slovene online dictionary of abbreviations using Termania website. V: Iztok Kosem, Karmen Kosem (ur.), *Electronic lexicography in the 21st century: new applications for new users. Bled, Slovenia* (str. 140–146). Ljubljana: Trojina, Institute for Applied Slovene Studies.
- KOMPARA LUKANČIČ, Mojca (2010). Krajšavni slovarji. *Jezikoslovni zapiski*, 16(2), 111–129.
- KOMPARA LUKANČIČ, Mojca (2009). Prepoznavanje krajšav v besedilih. *Jezikoslovni zapiski*, 15(1–2), 95–112.
- LOGAR, Nataša (2005). Norma v slovarju sodobne slovenščine: zloženke in kratice. *Družboslovne razprave*, 21(48), 211–225.
- TONIN, Gašper (2022). Kratični termini in priporočila za njihovo uporabo. *Jezik in Slovnstvo*, 67(1–2), 209–221.
- VEROVNIK, Tina, LOGAR, Nataša (2006). O jeziku, stilu i utjecaju slovenskih tiskanih oglasa. V: Jagoda Granić (ur.), *Jezik i mediji: jedan jezik: više svjetova* (str. 743–752). Zagreb – Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku.
- VEROVNIK, Tina (2018). Obravnava kratic v prenovljenih pravopisnih pravilih: novosti in spremembe. *Jezikoslovni zapiski*, 24(2), 43–54.

Leksikografski izvori

- BARNHART, K. Robert (ur.) (1995). *The Barnhart Abbreviations Dictionary*. New York: John Wiley & Sons.
- DE SOLA, Ralph (1986). *Abbreviations Dictionary*. New York: Elsevier.
- FAUDOUAS, Jean Claude (1990). *Dictionnaire des Abréviations Courantes de la Langue Française*. Paris: La Maison du Dictionnaire.
- FERGUSSON, Rosalind (2000). *The New Penguin Dictionary of Abbreviations: from A to ZZ*. London: Penguin.
- GALENDE, Juan Carlos (1997, 2001). *Diccionario General de Abreviaturas Españolas*. Madrid: Editorial Verbum.
- HEISTER, Rolf (1989). *Dictionary of Abbreviations in Medical Sciences*. Berlin – Heidelberg – New York: Springer.
- KOBLISCHKE, Heinz (1983). *Großes Abkürzungsbuch*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut.
- KOMPARA LUKANČIČ, Mojca (2006). *Slovarček krajšav*. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Fran Ramovš ZRC SAZU.
- KOMPARA LUKANČIČ, Mojca (2011). *Slovar krajšav*. Kamnik: Amebis, Termania.
- MALOSSINI, Andrea (1999). *Dizionario delle sigle e degli acronimi*. Milano: Avallardi.
- MURITH, Jean, BOCABEILLE, Jean Marc (1992). *Dictionnaire des Abréviations et Acronymes*. Paris: TEC&DOC – Lavoisier.
- PARTRIDGE, Eric (1942). *A Dictionary of Abbreviations: With Special Attention to War-Time Abbreviations*. London: Routledge.
- PAXTON, John (1983). *Everyman's Dictionary of Abbreviations*. London: J. M. Dent & Sons.
- PAXTON, John (2003). *Dictionary of Financial Abbreviations*. New York: Routledge.
- RIGHINI, Enrico (2001). *Dizionario di sigle abbreviazioni e simboli*. Bologna: Zanichelli.
- SSK: KOMPARA LUKANČIČ, Mojca (2023). *Slovenski slovar krajšav*. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba.
- STEINHAEUER, Anja (2005). *Das Wörterbuch der Abkürzungen*. Mannheim: Duden Verlag.
- ZIDAR, Josip (1971). *Rečnik jugoslovenskih skraćenica*. Beograd: Međunarodna politika.
- ŽUPANČIČ, Jože (1948). *Kratice: mala izdaja*. Ljubljana: DZS.

Mojca Kompara Lukančič

**The Compilation of Multilingual Dictionary Entries
in the Contemporary Slovene Dictionary of Abbreviations:
the Case of English and Italian Dictionary Entries**

(Summary)

The paper outlines the compilation process of multilingual dictionary entries, namely English and Italian dictionary entries, in the *Contemporary Slovene Dictionary of Abbreviations* (*Slovar krajšav*). The author focuses on the needs for the compilation of a dictionary of abbreviations for the Slovene language, while also presenting the existing works in both synchronic and diachronic frames (cf. KOMPARA LUKANČIČ 2018), as well as the compilation process of the previously published *Slovene dictionary of abbreviations* (*Slovenski slovar krajšav*), a collection of 3,400 alphabetically ordered dictionary entries. The paper then outlines the main characteristics of the English and Italian dictionary entries in the upcoming *Contemporary Slovene Dictionary of Abbreviations* (*Slovar krajšav*), a collection of roughly 10,000 alphabetically ordered dictionary entries provided in several foreign languages, with English and Italian entries being among the most frequent ones. Furthermore, the overall microstructure of the *Contemporary Slovene Dictionary of Abbreviations* (*Slovar krajšav*) is presented, with numerous illustrative examples of dictionary entries for English and Italian abbreviations. The project of the *Contemporary Slovene Dictionary of Abbreviations* (*Slovar krajšav*) is financed by the Slovene research agency ARIS and it is expected to be published in 2025. Along with the aforementioned *Slovene dictionary of Abbreviations* (*Slovenski slovar krajšav*), published back in 2023, it represents a pioneer work in the Slovenian lexicographic tradition, as the first contemporary dictionary of its kind.